

Nihilizm i nowoczesność. Konferencja. 27-29 października

Konferencja ma na celu zbadanie problematyki nihilistycznej w kontekście szeroko rozumianej nowoczesności.

Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Centrum Badań
Porównawczych nad Literaturą i Sztuką Szkoły Wyższej Psychologii
Społecznej, Redakcja Kwartalnika „Kronos” i Zakład Semiotyki
Literatury Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu zapraszają do
udziału w konferencji:

Nihilizm i nowoczesność

w dniach 27 – 29 października 2011 roku w Warszawie
Siedziba Instytutu Sztuki PAN,
ul. Długa 28 (sala im. Juliusza Starzyńskiego, I piętro).

Problematyka nihilizmu staje się dziś w Polsce ważnym tematem coraz częściej podejmowanym przez badaczy z różnych obszarów i specjalności. Niniejsza konferencja ma na celu zbadanie problematyki nihilistycznej w kontekście szeroko rozumianej nowoczesności, która od dawna znajduje się w centrum zainteresowania historyków filozofii, teologów, historyków i teoretyków literatury, teatru, sztuk plastycznych i muzykologów. Związki nihilizmu i nowoczesności wydają się dziś dość oczywiste, choć ze względu na różnice w definiowaniu obydwu pojęć

mogą być one rozmaicie rozumiane. Nie wyznaczając ściśle ram chronologicznych zagadnienia, można potraktować zdanie Goethego, które przyswoił sobie i rozpowszechnił Max Stirner jako zawołanie nihilistyczne: „Ich hab' mein' Sach' auf Nichts gestellt” – „Moją sprawę ufundowałem na nicości”. Odrzucanie wszelkiej podstawy, Grund, w myśleniu filozoficznym wydaje się zasadnicze dla zarówno nowoczesności jak nihilizmu.

Jedną z bardziej intrygujących form, w jakiej podstawowa problematyka ludzka ujawnia się dziś naszym oczom, jest dyskusja wokół tzw. kresu, końca czy wyczerpania nowoczesności, pojmowanej nie tyle historycznie, jako konkretna epoka w dziejach kultury i cywilizacji, ale raczej duchowe uniwersum, w którym ideą przewodnią, organizującą całość kreacyjnych ambicji i interpretacyjnych uroszczeń – jest pojęcie ładu twórczego projektu. Kres tak rozumianej nowoczesności jest wskazywany przez zwolenników tego rozpoznania wszędzie tam, gdzie sięgały ładu twórcze, porządkujące chaos, nowoczesne usiłowania – od kryzysu nowoczesnej antropologii (problem podmiotowości), rozkładu funkcjonalności schematów porządkowania problemów metafizycznych (rozpad poręcznego dualizmu epistemologicznego: rozum versus wiara), rozchwiania wypracowanych w nowoczesności modeli kulturowych i politycznych (kultura narodowa, państwo narodowe) i ekonomicznych (gospodarka narodowa). Także w rozumieniu tej podstawowej relacji, jaką jest relacja człowiek – język, zachodzą wciąż niezwykle zmiany, które dałyby się opisać za pomocą metaforycznej formuły: „kłopot z nowoczesnością”.

Jeśli zgodzimy się, że w metaforze tej coś ważnego się ujawnia i że dzięki niej możemy to coś lepiej zrozumieć, proponujemy przyjąć jeszcze dwa inne założenia. Pierwsze: dzisiejsza diagnoza kryzysu nowoczesności nie dotyczy w istocie empirycznych epifenomenów jej historycznego rozwoju, ale jest raczej odkrytym ex post opisem

zawartych w niej immanentnie znamion możliwego rozkładu, co zresztą nie może dziwić nikogo, kto badał jej początki, i co wynika wprost z definicji nowoczesności jako projektu. Dowodów na to dostarczają dzieje pojęcia nihilizmu, przejawiającego się historycznie jako modyfikacje trzech podstawowych form negacji: negacji istnienia, sensu i wartości, a który pojawił się u samych źródeł nowoczesności, będąc świadectwem znajomości własnych granic, jaką ładotwórczy projekt dysponował od pierwocin swego założenia i stanowiąc dziś dla nas swoisty wziernik w nowoczesną samoświadomość. Nihilizm jest wielkim tematem literatury i filozofii nowoczesnej, a więc tej, której tworzeniu towarzyszyła refleksja nad społecznymi i egzystencjalnymi implikacjami projektu nowoczesności; istnieją przykłady utworów, a nawet całych twórczości, podejmujących wątek nihilizmu. Są wśród nich takie, które powstawały w czasach, gdy dyskurs nowoczesności dopiero się rodził, nie brak również pochodzących z okresu dojrzałej, tryumfującej nowoczesności. Pisarstwo Fiodora Dostojewskiego czy Fryderyka Nietzschego to najbardziej znane przykłady.

Organizatorzy konferencji pragną uczynić przedmiotem publicznej debaty związek nihilizmu i nowoczesności, który można by określić dziś – z perspektywy powszechnego przekonania o załamaniu się nowoczesnego projektu – jako jego rewers, albo produkt uboczny. W tym celu zapraszamy do dyskusji autorów z różnych dziedzin humanistyki, tak, aby materiał źródłowy miał jak najszerszą podstawę.

Zapraszamy do udziału w konferencji.

Michał Januszkiewicz (UAM, Poznań)

Lech Sokół (IS PAN, SWPS)

Mateusz Werner (KRONOS)